

TUTKIMUKSELLINEN NÄKÖKULMA (SOSIAALISEEN) KÄRSIMYKSEEN

Tiina Sihto: *YTT, dosentti, akatemiutkija, Itä-Suomen yliopisto*

Kuusela, Pekka & Pirskanen, Henna & Saastamoinen, Mikko (toim.): *Kärsimys elämänculussa: Sosiokulttuurinen näkökulma*. Gaudeamus, Helsinki. 2024, 301 s.

*“Lähiaikoina omassa elämässä ei oo kyllä kauheasti ollut kärsimystä”, totesi läheiseni, kun olimme kaupungilla kävelemässä muutamia kuukausia sitten. Sanavalinta yllätti – kärsimystä? Jäin hetkeksi miettimään sanaa, ja totesin sitten, että en ole varma, olenko elämässäni koskaan kokenut kärsimystä. Vastoinikäymisiä, vaikeita tunteita ja epäonnea kyllä, mutta kärsimystä? Omassa mielessäni sana *kärsimys* kytkeytyy ensisijaisesti ihmisyyden ja ihmiskunnan kaikkein synkimpiin kokemuksiin ja tapahtumiin – henkirikoksiin, kidutukseen, sotiin ja kansanmurhiin. Keskustelun jäljiltä pohdinkin, onko mahdollista edes puhua kärsimyksestä, jos kyseessä ei ole absoluuttisesti hirveimmät koettelemukset, joita ihminen pystyy kuvittelemaan?*

Jonkin aikaa tämän keskustelun jälkeen törmäsin Pekka Kuuselan, Henna Pirskasen ja Mikko Saastamoisen toimittamaan, uuni-tuoreeseen teokseen *Kärsimys elämänculussa: Sosiokulttuurinen näkökulma*. Halusin lukea teoksen yhtäältä siksi, että kärsimyksen käsite oli jäänyt mietityttämään itseäni tuon aiemman keskustelun pohjalta. Lisäksi kärsimyksen käsitteen käyttö tuntui jotenkin (paremman sanan puutteessa) tuoreelta. Lähivuosina elämän nurjia puolia kuvaava kieli on tyypistynyt oman arkihavaintoni perusteella erityisesti kahteen sanaan: ahdistus ja trauma. Tuntuikin virkistävältä, että ahdistavien kokemusten tai traumaattisten tapahtumien sijaan teoksessa kirjoitetaan kärsimyksestä, jonka lähteet, kuten kirjan esittelytekstissä todetaan, *“voivat olla henkilökohtaisten syiden, kuten trauman, pitkäaikaissairauden, sosiaalisten suhteiden solmujen tai läheisen ihmisen menetyksen, lisäksi myös poliittisia tai kulttuurisia”*.

Kuuselan ja kumppaneiden toimittama teos koostuu yhdeksästä sisällöllisestä luvusta sekä johdanto- ja päätösluvusta. Näkökulma

on ihmis- ja yhteiskuntatieteellinen ja luvuissa käytetyt empiiriset aineistot ovat laadullisia. Teos ei ole jakautunut erillisiin temaattisiin osioihin, vaan luvut kulkevat tulkintani mukaan jossain määrin elämänkulkua noudattavassa järjestyksessä. Ensimmäiset kaksi sisällöllistä lukua keskittyvät sosiaaliseen kärsimykseen, kärsimyksen kieliin ja työelämään sekä traumaan ja sen merkityksiin elämänkulussa. Nämä luvut eivät ole empiirisiä, vaan avaavat teemoihin kytkeytyvää historiallista kehitystä, aiempaa tutkimusta ja teoriaa. Luvut puolustavat paikkaansa teoksen alussa, vaikka ne saattavat olla tiheydensä vuoksi lukijalle myös hieman raskaslukuisia. Ensimmäiset kaksi lukua sisältävät kuitenkin runsaasti seuraaville luvuille olennaisia käsitteitä, joten lukujen uudelleensijoittelu johonkin toiseen kohtaan kirjaa ei myöskään olisi ollut mielekästä.

Teoksen ensimmäinen empiirinen luku käsittelee lasten surukokemuksia, jota seuraa nuorten aikuisten kokemuksia saavutusyhteiskunnassa käsittelevä luku. Tämän jälkeen tulevat neljä lukua kytkeytyvät ajallisesti löyhästi aikuisuuteen ja käsittelevät vammaisuutta, vammauttavaa aikaa, huumeongelmia ja muistioireita työiässä. Teoksen viimeinen sisällöllinen luku keskittyy elämän loppuvaiheeseen, kuolevaisuuteen. Teoksen luvuissa käytetyt empiiriset aineistot vaikuttavat valtavan rikkailta ja kiinnostavilta, ja jokaisen näistä osalta olisi ollut kiehtovaa lukea lisää itse tutkimuksen toteutuksesta sekä tutkimukseen kytkeytyvistä eettisistä kysymyksistä.

Teos on huolella toimitettu ja keskittyy moniin sellaisiin tutkimusteemoihin, jotka jäävät usein näkymättömäksi kenties juuri niihin kytkeytyvän kärsimyksen vuoksi. Kärsimyksestä lukeminen ei ole välttämättä miellyttävää tai kohottavaa, vaan kärsimyksestä tahtoisikään kääntää katseensa pois. Itsekin huomasin esimerkiksi teoksen viimeisen, Suvi Ronkaisen kirjoittaman, kuolevaisuutta käsittelevän luvun kohdalla miettiväni sitä, mitä esimerkiksi elämän loppuvaiheen hoitosuunnitelma tarkoittaisi itseni tai läheisteni kannalta – mikä on lähtökohtaisesti tärkeä, mutta myös erittäin epämiellyttävä aihe pohdittavaksi. Lukiessa on hankalaa pitää analyyttistä etäisyyttä, sillä osa kärsimykseen kytkeytyvistä aiheista tulee jokaista meistä myös henkilökohtaisesti lähelle. Tästä huolimatta tai oikeastaan juuri tämän vuoksi kärsimyksen tutkimuksellinen käsittely on tärkeää, sillä kärsimyksen kohtaamalla ja sitä tutkimalla voidaan myös miettiä keinoja sen vähentämiseksi.

Ansoistaan huolimatta Kuuselan ja kumppaneiden toimittamaa teosta vaivaa jossain määrin sama ongelma kuin monia muitakin toimitettuja teoksia. Yläkäsitteen (*kärsimys*) alle tipahtaa laaja

kirjo erilaisia kokemuksia ja ilmiöitä käsitteleviä lukuja, joista osa kytkeytyy teoreettisesti ja empiirisesti kärsimyksen käsittelyyn tiiviimmin ja osa pintapuolisemmin. Jäin lukijana kaipaamaan joltain osin tätä kärsimyksen käsitteen syvempää tarkastelua ja kenties myös sen pohdintaa, mitä kaikkea kärsimys on tai ei ole ja millaisia muotoja se voi saada. Esimerkiksi Sanna Hautalan kirjoittama luku kärsimyksestä huumekuvioissa eläneiden elämäntarinoista avaa kärsimyksen sisältöä empiirisen analyysin pohjalta hyvin monitahoisesti, tarkastelun keskittyessä niin eksistentiaaliseen, ontologiseen, emotionaaliseen, moraaliseen kuin arvoperustaiseen kärsimykseen. Vastaavanlaisia, kärsimystä monitahoisesti lähestyviä lukuja, olisin mielelläni lukenut useammankin.

Teoksen luvut tukeutuvat erityisesti sosiaalisen kärsimyksen käsitteeseen, jonka toimittajat määrittelevät johdantoluvun sivulla seitsemän *“sosiaalisten, poliittisten tai kulttuuristen voimien vaikutuksesta syntyneeksi ahdistukseksi tai kuormittavaksi tilanteeksi”*. Määritelmä oli kuin olikin siis kaukana omasta intuitiivisesta ymmärryksestäni siitä, mitä kärsimys on. Toimittajat kytkevät sosiaalisen kärsimyksen Pierre Bourdieun pienen kurjuuden käsitteeseen. Teoksessa tarkastellaankin toimittajien mukaan *“ensisijaisesti sosiaalisen kärsimyksen pieniä muotoja ja sen intersubjektiivista ulottuvuutta”*. Määritelmän luettuani huomasin pohtivani, miten sosiaalisen kärsimyksen käsite suhteutuu arkisempaan, *vastoin käymisen* käsitteeseen?

Teos ei sorru onttoon terapiakulttuuriseen puheeseen, vaan näkee kärsimyksellä myös kulttuurisia, yhteiskunnallisia ja poliittisia syitä. Toisaalta teos ei lähde myöskään ylimalkaiseen rakennepyörittelyyn, vaan käsittelee kärsimyksen juurisyitä niiden moninaisuuden ja monimutkaisuuden tunnistaen. Teosta voikin, joko kokonaisuudessaan tai sieltä täältä lukuja lukien, suositella luettavaksi kenelle tahansa, jota sosiaaliseen kärsimykseen kytkeytyvät teemat kiinnostavat – oli kiinnostus sitten tutkimuksellista tai henkilökohtaista.